

УДК 336.22.02:332.146.2(477)

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ

ЮЛІЯ ГЕРШУНЕНКО,

аспірант Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ

У статті розглянуто підвищення фіскальної ефективності податку з доходів фізичних осіб шляхом часткового перерозподілу податкових надходжень між регіонами з метою зменшення асиметрії регіонального розвитку та зміцнення кадрової безпеки як важливого чинника реалізації виробничо-експортного потенціалу країни.

Ключові слова: податок із доходів фізичних осіб, місцевий бюджет, регіон, міграційні потоки, виробничо-експортний потенціал, перерозподіл.

Постановка проблеми. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні регіонів та територіальних громад. Основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є надходження від податку на доходи фізичних осіб, сума яких спрямовується до бюджету за місцем сплати податку. Асиметрія індексу людського розвитку та інфраструктури є однією з вагомих причин відтоку мешканців до більш сприятливих, з точки зору зайнятості та умов проживання, регіонів. У результаті спостерігається зниження суми надходжень від податку з доходів фізичних осіб у регіонах з несприятливими умовами розвитку особистості та незадовільним рівнем розвитку інфраструктури. Серед наслідків зазначеного явища - посилення необхідності дотаційного вирівнювання доходної частини місцевих бюджетів та підвищення залежності від бюджетів вищого рівня. Таким чином, наявний порядок функціонування податку з доходів фізичних осіб зумовлює низку проблем, вирішення яких пов'язане з необхідністю зміни підходу до оподаткування доходів громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізм справляння податку з доходів фізичних осіб розглядається в працях зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких варто відзначити роботи В. Андрущенко, С. Онишко, С. Юрія - у частині вдосконалення податкової політики щодо фізичних осіб. Шляхи подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку країн та рушійні сили розвитку регіонів із обґрунтуванням необхідності їх рівномірного розвитку розглядалися М. Портером, Г. Горжелак, Н. Ванхоф, В. Гейцем [2]. Окремі аспекти підвищення ефективності розподілу податкових надходжень від оподаткування громадян досліджені М. Фрідманом та Дж. Бхагваті [5-7].

Метою статті є дослідження впливу від'ємного міграційного сальдо на обсяг податкових надходжень, самодостатність місцевих бюджетів та кадрове забезпечення регіонів.

Виклад основного матеріалу. Для подальшого ефективного розвитку економіки України надзвичайно важливого значення набуває посилення її економічної безпеки, забезпечення сталого розвитку та підвищення рівня життя населення. Вирішення цих завдань неможливе без застосування комплексного підходу до формування належної забезпеченості кадровими ресурсами та раціонального використання факторів виробнич-

тва. На нашу думку, будь-яке реформування має враховувати потенційний вплив на кадровий потенціал певної території, який є важливим чинником реалізації виробничо-експортного потенціалу. При цьому кадровий потенціал пропонуємо розподіляти на вихідний та набутий. До вихідного потенціалу території належить населення, що народилось у цій місцевості. Набутий (утрачений) кадровий потенціал - населення певної території, що здобуло професійні навички (шляхом навчання та отримання практичного досвіду), кількісно збільшене або зменшене за рахунок міграційних потоків.

Для формування належного кадрового потенціалу (як із кількісної, так і з кваліфікаційної точки зору), необхідного для розвитку виробничо-експортного потенціалу країни, важливе значення відіграє рівень розвитку інфраструктури, демографічний розвиток, розвиток ринку праці, рівень освіти, соціальне середовище, економічний розвиток тощо. Незадовільний стан цих компонентів є рушійною силою інтенсифікації міграційних потоків як за межі країни, так і між регіонами. За офіційними статистичними даними 2009 р., найвищі значення індексу розвитку інфраструктури спостерігались в Донецькій, Луганській, Кіровоградській, Вінницькій та Сумській областях. Значення цього індексу на рівні, вищому від середнього, спостерігалося у Житомирській, Одеській, Херсонській, Чернігівській, Чернівецькій, Миколаївській, Львівській областях [1].

Для ефективних структурних перетворень економіки України необхідна її територіальна децентралізація, активізація внутрішньорегіональної кооперації, що сприятиме істотному збільшенню кількості суб'єктів господарювання, формуванню повноцінного конкурентного середовища та його більш рівномірному розподілу по території країни. На думку ряду українських науковців, якщо реанімація економіки проходить шляхом авантаження наявних потужностей, відбудеться одночасне загострення старих диспропорцій між обласними центрами та периферією у сфері зайнятості. З метою запобігання ускладненню транспортної проблеми, за умов збільшення припливу робочої сили в міста, та негативного впливу на соціальну інфраструктуру [2] доцільно відновити систему доставки працівників на місця роботи, якщо вони проживають у навколишніх селищах, що стане альтернативою спустошення малих містечок в зв'язку з масовими міграціями жителів у більші міста з метою працевлаштування.

№ 4 (111) травень-червень 2011 р.

Податок із доходів фізичних осіб займає значущу частку серед інших податкових надходжень місцевих бюджетів. Протягом 2002-2009 рр. частка податкових надходжень у середньому становила 61,13 % у загальному обсязі доходів бюджету країни. У країнах із розвинутою економікою частка податків становить 80-90 % усіх доходів державного бюджету.

За останні два роки в Україні спостерігається позитивна тенденція до підвищення частки податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів. За цей період суттєво зросла частка податку з доходів фізичних осіб у структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів: із 66,5 % до 80 % у 2008 році. Податок із доходів фізичних осіб займає 4/5 у загальних податкових надходженнях до місцевих бюджетів і близько 2/3 у їх доходах. Незважаючи на зростаючу питому вагу у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів, на нашу думку, механізм оподаткування доходів фізичних осіб та логіка стягнення потребує деяких змін у зв'язку з нерівномірністю міграційних потоків та їх економічних наслідків для країн (регіонів) - донорів та реципієнтів [3-4]. Питання щодо зміни механізму оподаткування прибутку фізичних осіб розглядалися М. Фрідманом, Дж. Бхагваті [5-7]. Зокрема, Дж. Бхагваті звертає увагу на те, що потужні міграційні потоки з Індії до економічно розвинених країн, таких як США, є не лише відтоком інтелектуальної еліти, а й

зменшенням податкових надходжень Індії, із їх одночасним збільшенням для країни - реципієнта емігрантів. Існують різноманітні чинники послаблення кадрового потенціалу території, серед яких варто зазначити переміщення студентів на навчання в інший регіон (місто) з подальшим працевлаштуванням у регіоні (місті), який відрізняється від регіону (міста) походження. Таким чином, регіони - реципієнти мігрантів отримують додаткові податкові надходження, а регіони походження мігрантів відповідно недоотримують певну суму податку з доходів фізичних осіб. У той же час регіони з від'ємним міграційним сальдо отримують менші можливості розвитку інфраструктури, оскільки бюджетні асигнування на них не є достатніми. За допомогою DEA-аналізу нами було визначено відносну ефективність використання кадрових ресурсів та дотацій на розвиток у регіональному розрізі (рис 1). Значення показника на рівні одиниці свідчить про відносно ефективне використання наявних ресурсів (у нашому випадку кадрових та дотацій розвитку), значення показника більше за одиницю відображає неефективне використання ресурсів. У порівнянні з іншими регіонами України відносно ефективне використання кадрових ресурсів та дотацій розвитку спостерігалось в АР Крим, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Харківській та Чернівецькій областях.

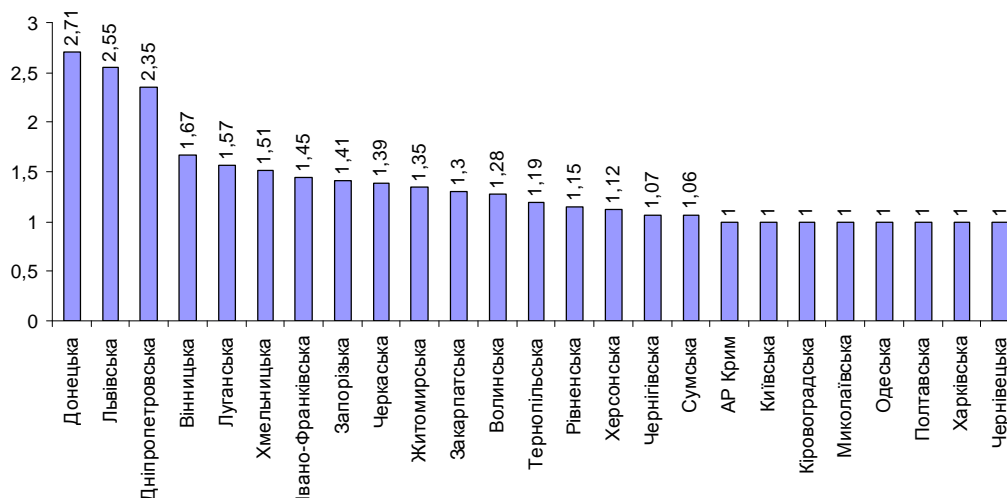

Рис. 1. Ефективність використання кадрових ресурсів та дотацій розвитку, 2009 р. (складено на основі даних [1]).

З метою запобігання поглибленню асиметрії розвитку регіонів важливим завданням на найближчу перспективу є посилення фіскальної ефективності податку з доходів фізичних осіб і забезпечення самодостатності бюджетів місцевого самоврядування для належного фінансування заходів, пов'язаних із забезпеченням соціальних послуг та розвитку інфраструктури. Для цього пропонується внести такі зміни: 50 % суми податку з доходів фізичних осіб стягненого з доходу випускників навчальних закладів із часу їх першого працевлаштування спрямовувати в місцеві бюджети за місцем походження платників податку терміном на п'ять років. Після закінчення цього терміну податкові надходження від податку з доходів фізичних осіб доцільно в повному обсязі залишати в бюджеті за місцем праці фізичної особи, оскільки інфраструктура регіонів - реципієнтів мігрантів зазнає додаткового навантаження. Схема запропонованого розподілу податкових надходжень наведена на рисунку 2.

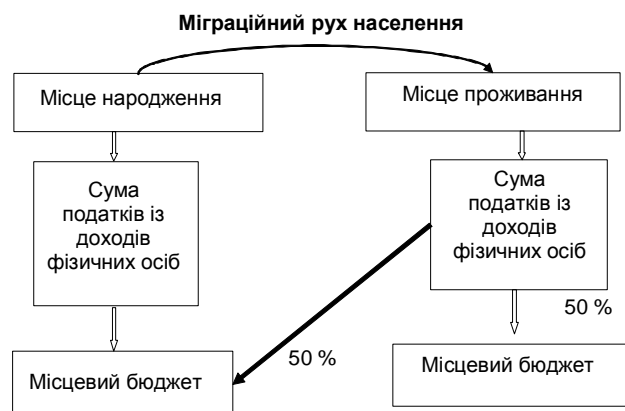

Рис. 2. Схема розподілу податку з доходів фізичних осіб між бюджетами регіонів - донорів та реципієнтів мігрантів.

П'ятирічний термін - це, з одного боку, час потрібний для отримання повної вищої освіти; з іншого - термін, достатній для отримання належного практичного досвіду і підвищення цінності фахівців на ринку праці.

За наявними офіційними даними стосовно міграційних потоків проведено аналіз "утрачених" і "додат-

ково набутих" податкових надходжень від податку з доходів фізичних осіб, який було зіставлено з обсягами бюджетних асигнувань програм розвитку інфраструктури (див. табл. 1). У порівнянні з бюджетними асигнуваннями розвитку інфраструктури обсяг "утрачених" або "додатково набутих" податкових надходжень за 2008-2009 рр. становить у середньому 11,73 %.

Таблиця 1. - Частка набутих (утрачених) надходжень від оподаткування громадян у розрізі регіонів, 2008-2009 рр.

Регіон	Кількість вибулих, % від загальної кількості по Україні	Сума податку на приб. з ф. о., розрахована на кількість прибулих/вибулих по регіону		Частка податку з доходів ф. о. у дотаціях розвитку	Кількість вибулих, % від загальної кількості по Україні	Сума податку на приб. з ф. о., розрахована на кількість прибулих/вибулих по регіону		Частка податку з доходів ф. о. у дотаціях розвитку
		2008	2009			2008	2009	
АР Крим	4,25 %	2707947	5,23 %	3,99 %	2734614	8,71 %		
Вінницька	4,51 %	-5835305	13,22 %	4,78 %	-3636373	-13,55 %		
Волинська	2,74 %	72036	0,27 %	2,76 %	-644718,6	-3,59 %		
Дніпропетровська	6,93 %	-7591046	8,47 %	6,76 %	-5066896	-10,44 %		
Донецька	8,78 %	-6793371	5,67 %	8,49 %	-9780998	-15,79 %		
Житомирська	3,58 %	-5620493	8,72 %	3,42 %	-4385837	-20,14 %		
Закарпатська	1,50 %	-2675554	8,22 %	1,41 %	-2637281	-12,16 %		
Запорізька	3,45 %	-3134398	6,48 %	3,39 %	-1608939	-5,90 %		
Івано-Франківська	2,25 %	-941538,6	2,60 %	2,41 %	-714578,4	-3,11 %		
Київська	3,66 %	2420194	5,28 %	3,52 %	6098103	22,08 %		
Кіровоградська	2,31 %	-10389557	37,69 %	2,29 %	-6805836	-40,50 %		
Луганська	5,54 %	-10128940	16,24 %	5,19 %	-7339538	-23,09 %		
Львівська	4,64 %	-1972548	2,93 %	4,82 %	-1308262	-3,15 %		
Миколаївська	2,70 %	-4633466	14,60 %	2,53 %	-3949722	-20,88 %		
Одеська	5,30 %	7798228	12,43 %	5,28 %	8903549	24,94 %		
Полтавська	3,90 %	-1037461	2,57 %	3,98 %	34313,4	0,14 %		
Рівненська	3,09 %	-4402688	14,57 %	3,28 %	-3869726	-19,61 %		
Сумська	3,24 %	-3783629	11,93 %	3,41 %	-4065973	-22,54 %		
Тернопільська	2,17 %	-3486015	12,05 %	2,29 %	-3116002	-17,44 %		
Харківська	6,50 %	8075318	10,97 %	6,40 %	4747406	11,79 %		
Херсонська	2,60 %	-6848325	23,42 %	2,58 %	-3643942	-20,57 %		
Хмельницька	3,66 %	-2559339	7,18 %	3,76 %	-1596137	-7,03 %		
Черкаська	3,41 %	-1504813	4,33 %	3,33 %	126849,6	0,60 %		
Чернівецька	1,61 %	1034676	4,36 %	1,62 %	1455683	9,78 %		
Чернігівська	2,76 %	-1972800	6,54 %	2,80 %	-532674	-2,96 %		

На рис. 3 представлено динаміку міграційного руху населення за 2007-2009 рр. У 2009 році найбільше від'ємне сальдо внутрішньої міграції спостерігалось у Донецькій області -2568 ос., найбільший приріст за рахунок внутрішньої міграції спостерігався в Одеській області. У 2008 та 2007 роках найбільше значення від'єм-

ного міграційного сальдо спостерігалось у Кіровоградській області (2008 р. -4042 ос., -4041 ос. у 2007 р.), а найбільший міграційний приріст був характерний для Харківської області й становив 2672 та 2720 осіб відповідно (див. рис. 3).

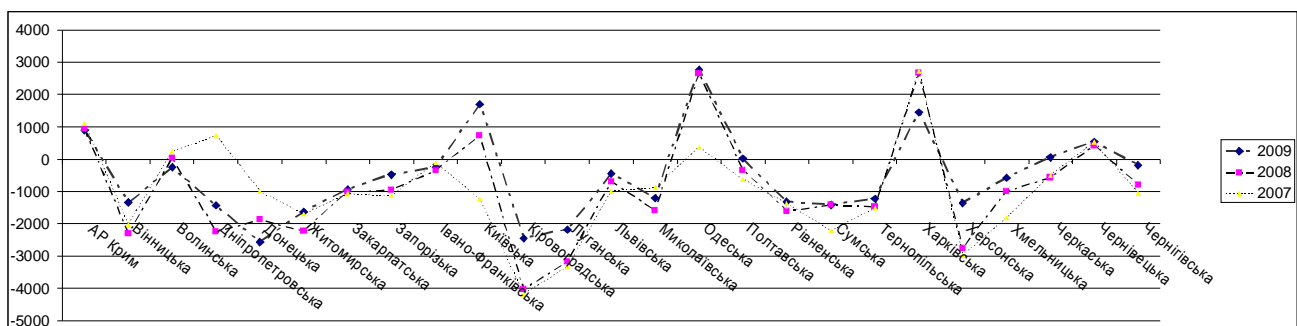

Рис. 3. Динаміка міграційного руху населення за регіонами (складено на основі даних [1]).

Навчання молодих фахівців є своєрідною інвестицією у формування інтелектуального капіталу країни, що сприяє інтенсифікації інноваційного розвитку та розвитку виробничо-експортного капіталу. Належне кадрове забезпечення вітчизняних виробництв кваліфікованими працівниками є складовою кадрової безпеки в контексті реалізації виробничо-експортного потенціалу як регіонів, так і країни в цілому. Для його забезпечення потрібне створення сприятливих умов для залучення кваліфікованих кадрових ресурсів та їх утримання в межах країни, зменшення інфраструктурної депресивності та асиметрії регіонального розвитку.

Висновки

За умов демократичного суспільства обмеження міграційних потоків усередині країни сприймалися б як обмеження особистої свободи, тому для більш рівномірного територіального розподілу кадрового потенціалу України вважаємо доцільним використання стимулюючих заходів з одночасним розвитком інфраструктури для підвищення конкурентоспроможності депресивних територій (з точки зору рівня розвиненості інфраструктури), залучення та утримання кваліфікованих кадрів та покращення інвестиційного клімату. Зазначені заходи сприятимуть більш повному використанню виробничо-експортного потенціалу окремих тери-

торій і країни загалом. Нерівномірність внутрішньокраїнних міграційних рухів спричиняє нерівномірність розподілу податкових надходжень, послаблюючи регулюючу функцію податків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Геєць В. М. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / В. М. Геєць. - К. : НВ НБУВ, 2009. - 687 с.
3. Бюджетний кодекс зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 23 грудня 2010 року № 2856-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://finpl.gov.ua/download/normbard1Budgkodeks.doc>.
4. Податковий кодекс зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 23 грудня 2010 року № 2856-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/ukr/catalogue/issue.html?id=17034>.
5. Фридман М. Свобода вибирати: Наша позиція / М. Фридман, Р. Фридман ; [пер. с англ. Т. Югай]. - М. : Новое Издательство, 2007. - 356 с.
6. Бхагваті Д. В захисту глобалізації / Д. Бхагваті ; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. - М. : Ладомир, 2005 - 406 с.
7. Bhagwati J. Tax policy in the presence of emigration / J. Bhagwati, K. Hamada // Journal of Public economics. - 1982. - Vol. 18. - Pp. 291-317.

Y. Hershunenکو

COURSE OF TAX POLICY IMPROVEMENT IN THE SCOPE OF PROFESSIONAL COMMUNITY SECURITY REINFORCEMENT

Article describes increase of private individuals income tax fiscal efficiency by means of partial tax receipts redistribution among country' regions. The above mentioned redistribution will help to mitigate regional development skewness and reinforce security of professional community (in the scope of its adequacy) as an important element of country' industrial-export potential.

Key words: private individual' income tax, local budget, region, migration flow, industrial-export potential, redistribution.

© Ю. Гершуненко

Надійшла до редакції 26.04.2011

УДК 336.741.242(4-191.2)

РЕЖИМИ ВАЛЮТНИХ КУРСІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

ЗОРЯНА ДІДИЧ,

аспірант кафедри економіки України

Львівського національного університету імені Івана Франка

У роботі виконано аналіз теоретичних детермінант режимів валютних курсів у країнах Центральної та Східної Європи. Розглянуто особливості еволюції режимів валютних курсів у цих країнах. Наголошено, що всі країни, які вже запровадили євро, застосовували механізм ERM II, який передбачає гнучкий перехід до спільної валюти завдяки високій стабільності валютного курсу по відношенню до євро (діапазон становить $\pm 15\%$).

Ключові слова: валютна політика, валютний курс, режим валютного курсу.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Валютна політика є не лише надзвичайно важливою складовою частиною макроекономічної політики, вона

може суттєво впливати на глобальну економіку в цілому. Це яскраво продемонстрували не лише валютні кризи, які мали місце в Південно-Східній Азії, Бразилії,

№ 4 (111) травень-червень 2011 р.